

Yhteiskunta-alan korkeakoulutettujen lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi laeiksi terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain, sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain sekä Lupa- ja valvontavirastosta annetun lain (15 ja 20 §) muuttamisesta

1) Näkemyksenne muutoksiin, joilla vahvistetaan ammattioikeutta hakevan sekä ammattihenkilön kielitaitoa koskevia säännöksiä

Sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilölakeja muutettaisiin siten, että niissä säädettäisiin yhdenmukaisesti ammattioikeutta hakevalta sekä ammattihenkilöltä edellytettävästä kielitaidosta. Lisäykset olisivat uusia sosiaalihuollon ammattihenkilölakiin, jossa ei ole aiemmin säädetty kielitaidosta: Sosiaalihuollon ammattihenkilölakiin ehdotetussa 6a §:n 1 momentissa säädettäisiin, että sosiaalihuollon ammattihenkilöllä tulisi olla hänen hoitamiensa tehtävien edellyttämä riittävä kielitaito. YKA pitää kirjausta perusteltuna, mutta kiinnittää huomiota siihen, että vaikka perustelumuiotiossa on avattu esimerkein riittävyden määritelmää, ei esityksestä avaudu, miten riittävää kielitaitoa olisi tarkoitus arvioida. Jälkimmäiseen liittyen perustelumuiotioson sivulla 26 todetaan, että nykyisellään työnantajilla ei ole riittävää osaamista kielitaidon arvioimiseen. Asian avaamista perustelumuiotiossa tulisi vielä näin ollen harkita.

YKA pitää tervetulleena, että vaadittava kielitaitotaso olisi mahdollista suhteuttaa tehtävien ja asiakkaiden tarpeisiin. Lisäksi YKA kannattaa esitystä, jonka mukaan työnantajan olisi varmistettava, että sosiaalihuollon ammattihenkilöllä on tehtäviensä edellyttämä riittävä kielitaito koko palvelussuhteen ajan. Kuten perustelumuiotioson sivulla 85 todetaan, ammatillinen kielitaito kehittyy parhaiten työssä. On järkevää, että kielitaidon kehittyessä myös ammattihenkilön tehtäväkuvat voivat laajentua ja kehittyä. Ehdotuksessa ei kuitenkaan tarkastella ammattihenkilön ja työnantajan vastuiden keskinäistä suhdetta. Perusteluita olisi syytä täydentää selventämällä vastuunjakoa tilanteissa, joissa arvioidaan ammattihenkilön kielitaidon riittävyyttä suhteessa työtehtäviin ja asiakkaiden tarpeisiin.

YKA suhtautuu varauksella työnantajien mahdollisuuksiin tosiasiallisesti tukea työntekijöiden kielitaidon kehittymistä nykyisten vähenevien resurssien valossa. Sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöstön ja työympäristön moninaistuuessa on tärkeää, että työntekijöiden osaamisen ylläpidosta huolehditaan ja siihen tuetaan. Viimeaikaisten säästöjen valossa tämän toteutuminen on haasteellista ja resurssit voisi olla syytä huomioida esityksen nykytilan kuvauksessa.

2) Näkemyksenne muutoksiin, joilla laajennetaan Lupa- ja valvontaviraston mahdollisuuksia puuttua ammattihenkilön ammattioikeuteen ammattitoiminnan ulkopuolella tehdyn rikoksen perusteella sekä toisen EU/ETA-valtion tekemän, ammattioikeutta rajoittavan tai poistavan päätöksen perusteella

Ammattihenkilölakeihin esitetään uutta pykälää, jossa säädettäisiin Lupa- ja valvontavirastolle mahdollisuus puuttua ammattihenkilön ammattioikeuteen ammattitoiminnan ulkopuolella tehdyn rikoksen perusteella. Ehdotettu sääntely laajentaisi Lupa- ja valvontaviraston nykyisiä toimintamahdollisuuksia, jotka mahdollistavat voimassa olevien ammattihenkilölakien nojalla ammattihenkilön ammattioikeuteen puuttumisen vain ammattitoiminnassa tehdyn rikoksen perusteella. Ammattitoiminnan ulkopuolisina rikoksina huomioitaisiin rikoslain 20 luvun mukaiset seksuaalirikokset, 21 luvun mukaiset henkeen ja terveyteen kohdistuvat rikokset sekä 50 luvun mukaiset huumausainerikokset. Edellytyksenä olisi, että ammattihenkilö olisi tuomittu tällaisesta rikoksesta nimenomaisesti vankeusrangaistukseen. Lupa- ja valvontaviranomainen voisi jo ennen tuomioistuimen lainvoimaista päätöstä ryhtyä väliaikaisiin turvaamistimenpiteisiin.

YKA pitää esitystä perusteltuna, kun kyse on esitetyn mukaisista vakavista rikoksista, joiden voidaan arvioida vaarantavan asiakasturvallisuutta.

Lisäksi Lupa- ja valvontavirasto voisi puuttua ammattihenkilön ammatinharjoittamisoikeuteen toisen EU- tai ETA-valtion tekemän ammatinharjoittamisoikeuden rajoittamista tai poistamista koskevan päätöksen perusteella, jos se arvioisi, että ammattihenkilön mahdollinen ammattitoiminta Suomessa voisi vaarantaa asiakasturvallisuutta. YKA pitää tärkeänä perusteluiden sisältävää huomiota siitä, että oikeuksiin ei olisi mahdollista puuttua pelkästään toisen EU- tai ETA-valtion tekemän päätöksen perusteella ilman kansallista puuttumisperusteiden tutkintaa.

3A) Näkemyksenne muutokseen, jolla joustavoitetaan sosiaalihuollon ammattihenkilöiden työnjakoa mahdollistamalla sosiaalihuollon ammattihenkilöiden toimiminen toistensa tehtävissä laissa tarkemmin säädetyin edellytyksin terveydenhuollon ammattihenkilöiden mahdollisuuksia vastaaviksi (laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä 3 §)

Sosiaalihuollon ammattihenkilölakiin esitetään lisättäväksi säännös siitä, että laillistetut ja nimikesuojatut ammattihenkilöt voisivat laissa tarkemmin säädetyissä tilanteissa toimia myös toistensa tehtävissä koulutuksensa, kokemuksensa ja ammattitaitonsa mukaisesti, ellei laissa toisin säädetäisi. Toimiminen toistensa tehtävissä olisi mahdollista, jos se olisi perusteltua asiakkaiden palvelutarpeiden, työjärjestelyjen ja sosiaalipalvelujen tuottamisen kannalta. Ehdotettu muutos vastaisi terveydenhuollon ammattihenkilölain vastaavaa sääntelyä.

YKA suhtautuu yleisellä tasolla myönteisesti sosiaalihuollon ammattihenkilöiden keskinäisen työnjaon joustavoittamiseen, mikäli tavoitteena on vapauttaa sosiaalityöntekijöiden resursseja lakisääteisiin erityistehtäviin ja työn ydintoimintaan. Esityksestä ei kuitenkaan ilmene, miten työnjaon joustavoittaminen tosiasiallisesti parantaisi henkilöstön mahdollisuuksia keskittyä osaamistaan vastaaviin tehtäviin tai mitä muutos täsmällisesti ratkaisisi. Liitto pitää keskeisenä, että toimiminen toisen ammattihenkilön tehtävissä on aina huolella perusteltua. Esityksen arvioinnissa tulisi tältä osin vielä huomioida selkeäsanaisemmin asiakas- ja potilasturvallisuuden toteutuminen pykälässä jo mainittujen seikkojen lisäksi.

Jatkovalmistelussa tulisi lisäksi pohtia, olisiko syytä tarkentaa, miten työnantaja käytännössä arvioi ja dokumentoi tehtävien tarkoituksenmukaisuutta sekä miten tämän toteutumista seurataan ja valvotaan. Yhtenä tällaisena ulottuvuutena mainittakoon esimerkiksi sosiaalihuollon ammattihenkilöiden työnkuvaan kuuluva virkavastuu, jonka toteutumista ei esityksessä ole erikseen arvioitu.

YKA kiinnittää huomiota siihen, että esityksen nykytilan kuvauksessa ja perusteluissa ei tarkastella työnjaon käytännön toteutumista eikä siitä saatuja kokemuksia. Esitystä tulisi täydentää arvioimalla, miten vastaavanlainen työnjako on toteutunut terveydenhuollossa ja millaisia havaintoja on saatu sekä sieltä että viime vuosina toteutetuista sosiaalihuollon työnjakopiloteista. Tämä tukisi esityksen vaikutusarviointia ja auttaisi tunnistamaan mahdollisia riskejä ja hyviä käytäntöjä.

Lopuksi YKA painottaa, että työnjaon joustavoittamisen tarkoituksena tai seurauksena ei saa olla sosiaalityöntekijän ammattipätevyyttä edellyttävien tehtävien tosiasiallinen siirtäminen muille ammattiryhmille kustannus- tai henkilöstöpoliittisista syistä.

3B) Näkemyksenne muutokseen, jolla yhdenmukaistetaan laillistetun ammattihenkilön tehtävissä tilapäisesti toimimista koskevaa sääntelyä sosiaali- ja terveydenhuollossa (laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä 12 §)

Sosiaalihuollon ammattihenkilölain 12 §:ää esitetään muutettavaksi siten, että laillistetun sosiaalityöntekijän tehtävissä saisi tilapäisesti toimia ainoastaan yliopistolaisissa tarkoitetussa yliopistossa sosiaalityötä pääaineena opiskelevaa tutkinto-opiskelijaa, joka olisi suorittanut hyväksytysti sosiaalityön perus- ja aineopinnot sekä käytännön harjoittelun. Näin ollen muut kuin ammattiin opiskelevat eivät enää voisi toimia tilapäisesti laillistetun ammattihenkilön tehtävissä.

Tilapäisesti laillistetun sosiaalityöntekijän tehtävissä toimimisen edellytyksiä lievennettiin vuonna 2025 voimaan tulleella lakimuutoksella (5.12.2024/740). Tuolloin tehtyjen muutosten myötä tilapäisesti sosiaalityöntekijän tehtävissä enintään vuoden ajan ovat voineet toimia mm.

henkilöt, jotka ovat suorittaneet yliopistossa soveltuvan yhteiskuntatieteellisen alan korkeakoulututkinnon, johon oli sisältynyt tai jonka lisäksi oli suoritettu hyväksytysti sosiaalityön perus- ja aineopinnot sekä käytännön harjoittelu. Mahdollisuus toimia tilapäisenä on osaltaan voinut nopeuttaa näiden henkilöiden siirtymistä sosiaalityön opintojen ja lopulta työtehtävien pariin.

YKA katsoi jo edellä mainitun lakimuutoksen (5.12.2024/740) kohdalla, ettei muutoksista saisi tulla kiertoväylää pätevyyksille ja pääsääntönä tuli olla, että sosiaalityöntekijän tehtävissä toimivat laillistetut sosiaalityöntekijät. Tästä näkökulmasta nyt tehty ehdotus tilapäisenä sosiaalityöntekijänä toimimisen edellytysten tiukentamisesta on perusteltavissa, mutta liitto pitää valitettavana, että muutos heikentää muiden yhteiskuntatieteellisten alojen opiskelijoiden väylää sosiaalityön pariin.

YKA näki vuoden 2025 lakimuutoksessa ennen kaikkea mahdollisuuden edistää yhteiskuntatieteellisten alojen sisäistä liikkuvuutta: sosiaalityön tutkinto sijoittuu yhteiskuntatieteelliseen koulutusalaan ja myös muilla yhteiskuntatieteellisillä aloilla hankittu osaaminen voi muodostaa tarkoituksenmukaisen pohjan siirtymiselle sosiaalityön ammattipätevyyteen johtaviin opintoihin. Tämä siirtyminen olisi jatkossakin syytä pitää sujuvana.

YKA huomauttaa, ettei esityksessä arvioida lainkaan muutoksen vaikutuksia niihin yhteiskuntatieteellisen alan tutkinnon suorittaneisiin tai kyseisiä tutkintoja opiskeleviin henkilöihin, joille vuonna 2025 voimaan tullut lakimuutos avasi mahdollisuuden toimia tietyin edellytyksin tilapäisesti sosiaalityöntekijän tehtävissä. Vaikka ryhmän merkitys olisi käytännössä jäänyt vähäiseksi, vaikutukset tähän ryhmään olisi asianmukaista tunnistaa ja tuoda esiin esityksen vaikutusarvioinnissa.

Lisäksi 12 §:ssä ei enää säädettäisi vuoden määräajasta: toimiminen tilapäisesti laillistetun ammattihenkilön tehtävissä olisi jatkossa sidottu opiskelijan opinto-oikeuden voimassaoloon. Esityksestä jää epäselväksi, tuleeko opiskelijan olla ilmoittautunut läsnä olevaksi korkeakouluun, ja tämä voisi olla syytä tarkentaa esitykseen. YKA korostaa, ettei määräajan poistaminen saa johtaa määräaikaisten palvelussuhteiden epätarkoituksenmukaiseen kasvuun. Toistaiseksi voimassa olevien työ- ja virkasuhteiden tulee olla edelleen pääsääntö.

4) Näkemyksenne muutokseen, jolla yhdenmukaistetaan lähihoitajan ammattinimikkeen käyttöoikeuden edellytykset ja varmistetaan, että valvontaviranomaisella on yhdenmukainen toimivalta valvoa sosiaali- ja terveydenhuollon nimikesuojattuja ammattihenkilöitä.

Ei lausuttavaa.

5) Näkemyksenne muutokseen, jolla lisätään säännökset ja selkeä prosessi toisessa EU/ETA-valtiossa suoritettujen tutkinnon vertailusta ja tunnustamisesta kansallista ja EU:n oikeuskäytäntöä vastaavaksi

Ei lausuttavaa.

6) Näkemyksenne muutokseen, jolla sujuvoitetaan sairaanhoitajan rajatun lääkkeenmääräämisoikeuden lupaprosessia

Ei lausuttavaa.

7) Näkemyksenne muutoksiin, joilla vähennetään sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöiden valvontalautakunnan toimintaa koskevaa byrokratiaa

Esityksessä ehdotetaan muutoksia Lupa- ja valvontavirastosta annetun lain 15 §:n 4 momenttiin, joiden myötä sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöiden valvontalautakunnan tehtäviin ei jatkossa kuuluisi käsitellä sellaisia ammattioikeuksien takaisinsaamista koskevia asioita, joissa ammattioikeuden rajoittaminen tai poistaminen on perustunut ammattihenkilön omaan pyyntöön.

Lisäksi esityksessä ehdotetaan kumottavaksi sosiaalihuollon ammattihenkilölain 29 § ja terveydenhuollon ammattihenkilölain 42 §, joissa säädetään Lupa- ja valvontaviraston velvollisuudesta kuuluttaa tietyistä ammattioikeuksiin liittyvistä päätöksistä virallisessa lehdessä.

YKA pitää molempia esityksiä perusteltuina ja kannattaa niitä. Liitto kuitenkin huomauttaa, että vaikka molemmat toimenpiteet vähentävät Lupa- ja valvontaviraston työtaakkaa, eivät ne korvaa laajuudeltaan muita virastoon kohdistuvia säästöpaineita.

8) Näkemyksenne muutoksiin, joilla laajennetaan Lupa- ja valvontaviraston tiedonsaantioikeutta ja varmistetaan tiedonsaantioikeudet pysyvällä sääntelyllä

Ei lausuttavaa.

9) Näkemyksenne muutokseen, jolla päivitetään erikoishammaslääkärikoulutukseen ottamisen edellytyksiä

Ei lausuttavaa.

10) Huomionne vaikutusten arviointiin liittyen. Onko esitysluonnoksella joitakin olennaisia vaikutuksia, joita ei esityksessä ole huomioitu?

Esityksessä on arvioitu Lupa- ja valvontaviranomaiselle muutoksesta seuraavia vaikutuksia. YKA kiinnittää huomiota siihen, että vaikka osan muutoksista pyrkii keventämään Lupa- ja valvontaviranomaisen työtaakkaa, tarkoittaa useampi esitetty muutos lisäresurssien tarvetta viranomaistoimintaan. Samanaikaisesti valtionhallintoon on kuluneella hallituskaudella kohdistettu ennätykselliset leikkaukset, joiden suuruus nousee vuoteen 2030 mennessä lähes 700 miljoonaan euroon. Useampi virasto on jo tähän mennessä ja tulee jatkossa käymään läpi yhteistoimintaneuvotteluja, mikä kertoo siitä, että säästöt tulevat varmasti vaikuttamaan myös Lupa- ja valvontaviranomaisen toimintaresursseihin. Valtionhallinnon laajat säästötavoitteet tulisi huomioida esityksessä.

11) Muita huomioitanne esitykseen liittyen